

Kvennablaðið kostar 3 kr. innanlands
erlendis kr. 3 60
(90 cent vestan-
hafss) 1/2 verðsins
borgist fyrfram, en
1/2 fyrir 15. júli.

Úpprøgn skriflog
bundin við Ára-
mót, ógild nema
komin sé til ót-
get. fyrir 1. okt
og kaupandi hafi
borgað að fullu.

Kvennablaðið.

23. ár.

Reykjavík, 30. júlí 1917.

Nr. 7.

Alþýðueldhús.

I.

Pau eru engin ný hugmynd, því um tvo síðustu áratugina hafa menn verið að rita og ræða óg bollaleggja um nytsemi peirra. En vanafesta almennings og ótrú á að gerbreyta heimilisfærslunni, hefir verið par versti prepskjöldurinn i vegin. Þær litlu tilraunir, sem í þá átt hafa gerðar verið, hafa ekki getað komið að tilætti-udum notum, eða breytt almenningsálitinu og trúleysinu á þetta fyrirkomulag. Pau fáu sameldhús, sem komið hafa upp áður, hafa mest megnis verið stofnuð og rekin af einstóku mönnum fyrir leigendur í sama húsinu, og þá astur af efnadra flokknum.

Öðru máli er að gegna um alþýðueldhúsin, sem striðið er nú svo að segja að flytja inn í þjóðfélögini. Pau eru stofnuð og rekin á alt öðrum grundvelli og eftir öðrum reglum. Pau eru alls ekki gerð til að auðga þá, sem reka þau, heldur til að bæta hag notendanna, peirra sem matinn fá. Aðallega eru það bæjarsfélög, sem standa fyrir þeim og reka pau á kostnað bæjarsjóðanna. Og það, sem hefir hrundið þeim á stað er sparnaðarhugmyndin. Aðallega er það pá tvent, sem sparnaðurinn beinist mest að viða, að minsta kosti hér á Norðurlöndum. Það er eldsneytið og húsnæðið. En vitaskuld getur matarsparnaður mikill og vinnusparnaður, einnig komið til greina, ef alþýðueldhúsin eru rekin af hagsýnu færð fólk, og öllu er hagað svo vel til sem auðið er.

Alþýðueldhúsin eru lengst á veg komin í Pýzkalandi, enda hafa visindin, verkleg pecking og járnhröð lífsnauðsyn hjálpast þar að því að fullkomna pau á allan hátt. Hin alkurna stjórnsemi Þjóðverja á öllu þjóðfélagsskipulaginu innanlands, hefir ef til vill hvergi staðist slika eldraun, og í skipulagi pessarar alþýðumatreiðslu og matarskamta, sem allur heimurinn er nú að taka eftir þeim, og það jafnt hvort menn eru vinir peirra eða óvinir. Pangad senda landssjórnir og bæjastjórnir nefndir sinar og fulltrúa, til að læra af peirra miklu reglu og fyrirmynadar niðurröðun, sem allir dást að. Enginu efar að margt af því muni verða framtíðarsyrirkomulag um allan hinn mentaða heim.

Síðastliðið haust og veturn fóru Danir fyrst að koma upp hjá sér alþýðueldhúsum. Það var fyrst eftir að siglingabannið hófst til Englands að Kaupmannahöfn setti sitt alþýðueldhús á fót. Bæði Aarhus og Næstved höfðu sett sin alþýðueldhús á fót um haustið 1916. Í Horsens var það »Hjälpekkassen«, sem stofnaði alþýðueldhúsið og rekur það. Í hinum bæjunum voru það bæjarsfélögini sjálf.

»Alt var svo óundirbúið hjá okkur þegar við fórum á stað«, sagði skrifstofustjórin, sem eg átti tal við í ráðhúsinu í Kaupmannahöfn. »Premur víkum eftir að bæjarstjórnin hafði samþykkt að setja skyldi upp alþýðueldhús, var það komið á fót. Við leigðum gamla niðursuðuverksmiðju og byrjuðum með að búa til miðdagssmat handa 4000—5000 manns. En tilgangur okkar er að síðar verði búin til 15,000 miðdagssmatsskamtar daglega. Þá vonum við það borgi sig. Nú eru útsölustaðirnir 8 fyrir alla Kaupm. höfn. Það eru leikfílmishús barnaskólanna, sem við verðum að taka til þess. Pangad verða menn svo að sækja matinn. Matarséðlarnir eru seldir daginn áður, það flýtir fyrir. Hver miðdagssverður kostar 40 aura. Kjötmatur með kartöflum eða öðru grænmeli og súpur eða grautar. Kjötið ætlumst við til að sje svo riflegt að afgangur geti orðið af skamtinum ofan á brauð kaupandans, til næsta máls, til að spara hin dýru álagsmatarkaup. Þetta á ekki að vera neinn fátækraстыrkur. Það er gert til þess að hinrar mörgu smærri fjólskyldur spari suðugasíð, af því gaskolin eru af svo skornum skamti.

En svo ætlum við næstu daga suður til Berlin til að skoða alþýðueldhúsini þar.

Síðan sylgdi hann mér í bifreið út á Norðurbrú til að skoða alþýðueldhúsið sjálf, og til hinna ýmsu útsölustaða í bænum. Þetta var um miðjan mars, litlu eftir að það var sett á fót.

Fyrir þessu eldhúsi stóðu karlmenn, og karlmenn einir störfuðu við það, nema 2—3 konur til léttari verka. Húsnæðið var þá þegar langt of lítið, en stóð til það yrði stækkað. Maturinn leit út fyrir að vera góður. Skamturinn var þann dag 1/2 liter brauðsúpa, 20 kvint flesk og 1/4 liter af stúfuðu hvítkáli í jafningi með — þetta kostaði 40 aura.

Mjög fór afgreiðslan rólega og vel fram. Allir fengu tölusetta miða jafnöðum og peir komu, og eftir þeim voru peir afgreiddir, nr. 1 fyrst o. s. frv. — Sumstaðar var inngangur út um aðrar dyr en útgangan og á það fyrirkomulag að verða framvegis. Á sunnudögum var að eins einn betri kjótréttur með grænmeti en enginn spónamatur, og kostaði skamturinn pá 30 aura.

Eg kom í eldhúsið á miðjum matartímanum. Eg skal játa að ekki mundu góðar húsmæður hala verið ánægðar með þá umgengni á eldhúsini, sem par var pá. En það hefir eflaust komið til af prengslunum og óþaegilegum húsakynnum að mörgu leyti. Ef til vill lika verið sóðaskap karlmannanna að kenna. Með sjálfan matinn hefir eflaust verið farið þrifalega.

Frederiksbergs bæjarfélag kom síðar upp sinu alþýðueldhúsi. Ekki fyr en 20. apríl síðasti. Par standa konur einar fyrir öllum rekstrinum og sé eg á dönskum blöðum síðan, að það liki miklu betur og gangi ágætlega. Hefir það einnig verið sett upp í niðurlagðri kjötsuðlverksmiðju. Það selur daglega 1200 miðdagsskamta, sem eru 2 réttir heitir með tilheyrandi grænmeti. Er þar talinn breytilegri og betri matur og kostar það sama, eða 40 aura skamturinn. Matseðillinn var til 3 vikna. Eina vikuna t. d. var hann svoltandi:

1. *Sætsúpa og flesksteik með tilheyrandi kartöflum eða grænmeti.*
2. *Hrisgrjónavellingur og kjötsnúðar i karry.*
3. *Baunir og flesk.*
4. *Áfasúpa og kjötkássa.*
5. *Bygggrjónasúpa og steiktar frikadellur.*
6. *Nautakjötssúpa með hrisgrjónum og piparrotarsósu.*
7. *Hrisgrjónasúpa og barið kjöt með kartöflukássu.*

Petta virðist nú vera mjög góður matur, enda var fólk mjög ánægt með hann. Og það sem er ekki minst um vert: fyrirtækið ber sig. En það þókkuða blöðin lika mikil því, að konur stæðu þar algerlega fyrir. Í Kaupmannahalnar-alþýðueldhúsini var búist við stórum rejkningsshalla fyrst um sinn.

Alþýðueldhúsið í Næstved er lika rekið af bæjarfélaginu, og standa konur einar fyrir því. Það býr til miðdegisverð handa 300—400 manns daglega. Miðdegismaturinn er tveir heitir réttir með tilheyrandi grænmeti og kartöflum, og kostar skamturinn 35 aura. Það hafði 400 kr. í ágða eftir 6 mánaða rekstur.

Alþýðueldhúsið í Horsens er sett upp 17. apríl 1916 — og hefir á reikningsárinu, eða frá 17. apríl 1916—31. mars 1917, sett 126,171 matarskamta á 30 aura hvern (tvo heita rétti matar). Samtals kr. 37,851,30. Útgjöldin hafa verið

40,388,29. Matarskamturinn hefir því orðið hér um bil 31,6 aura.

Petta eldhús er mjög vel útbúið með nýstu áhöldum. Fyrir því standa og konur einar.

Minni kvenna

eftir Stephan G. Stephansson.

Mörg eru verkin vandafull —
til vona bregðast kynni,
að vera ei kjörið kvenna-gull
en kveða þeirra minni!
Því er það ei, brúðir, ærið harl
því einvalasta að hrósa,
og eiga bæði um blátt og svart
og bjart og dökt að kjósa?

Því augu dökk og augu blá
eg aldrei greini sundur,
og mig gat hrifið há og lág —
og hverjum finst það undur?
Þó svipir tækju sinn hvern blæ
var seiðurinn jafn í öllum,
og bliður, eins og blámi á sæ,
og birtan yfir fjöllum.

Við, sveinar, gleymdum sumu því
sem segja ykkur hugðumst,
og koma því fyrir öðru í
en ástakvaðum brugðumst.
En þó í húsi hreyfðuð rokk,
og hrifu út um völlinn,
þið áttuð viðan vöggustokk,
með vængi yfir fjöllin.

Og mörg er sagan sönn um það
— þó sé hún hvergi bókuð —
þá dygð sem fáa átti að
í ástarfostur tókuð.
Og oft hefði kaldlynd karla-þjóð
á klakann ýmsu fargað,
og borð út segurð, frelsi og ljóð,
sem fleyltuð þið til bjargar.

Sú ein var stoð, sem aldrei brást
við ofurkapp og þrefið,

að vita það i ykkar ást
sem okkur bezt var gefið.
Og æska, vertu vitni manns
með vonir hæstu sínar,
sem leggur frjálsa framtíð lands,
þú fljóð, i hendur þínar.

En fremst eru þær af freyjum lands
og segurst þeirra minni,
sem góðum ástum göfugs manns
ei glötuðu nokkru sinni,
þó hárið yrði hvita-gull
og héla á kinnum rjóðum:
Með frjálsan hug og hjörtun full
af hlýjum vögguljóðum.

Næstu framtíðarhorfur.

Aldrei hafa þær verið kviðvænlegri en nú. Enginn getur sagt fyrir hvað komið geti fyrir, jafnvel ekki á næstu dögum, og enga hugmynd getum vér heldur nú haft um, til hvaða örþrifaráða stjórnarvöld vor verði að taka. Hvorki alþingi né landsstjórn geta nú gert nokkurar ábyggilegar áætlanir, ekki einu sinni fyrir nánustu framtíð. Ófriðarsverðið vosir yfir höfðum vorum, og það *getur* fallið á hverju augnabliki. Þetta sverð sem vér íslendingar þurfu aðallega að óttast er útflutningsbann Ameriku og annarra þjóða, sem vér enn þá höfum einhver skifti við, og þar af leiðandi algert samgöngu og viðskiftaleysi við umheiminn.

Vér viljum *vona* að svona fari ekki. En vér erum þó skyldug til að búa oss undir að svo *geti* farið, og hafa gert oss það ljóst hver áhrif það mundi hafa hjá oss. Vér yrðum þá algerlega að búa að okkar eigin efnum. Og vér yrðum að gera meira: Vér yrðum að hjálpa hverir öðrum.

Aðrar þjóðir flestar era ver settar en vér. Þær geta sem sé orðið neyddar út í ófriðinn, til að taka *beinan* þátt i honum, auk þess sem þær verða allar að líða undir

viðskiftastríðinu eins og vér, með samgönguleysi og sulti, sem vér höfum ekki enn þá orðið að reyna.

En það er líklega einmitt þess vegna að út lítur fyrir að nágrennaþjóðunum skiljist betur en oss, hvað nauðsynlegt sé að vera *samtaka* einmitt nú. Þær láta mestu deilumálin liggja. Landsstjórnir eru að mestu leyti látnar óareittar af stækustu mótflokkunum, og þingin gefa hver heimildarlögin fyrir þær öðrum viðtækari, til að fara með fé og völd sem nauðsyn tímanns krefur. Og þótt viðskiftalif og eignaréttur manna sé hindraður og brotinn, vegna almenninga heillar, þá er furðanlega hljótt um það. Allir virðast skilja að hér er að eins um eitt að tevla: *lif* þjóðanna, sem er i veði. Fyrir það verða allir að vinna til að sleppa að hugsa um eigin hagsmuni.

Líklega er það af því að vér búumst ekki við að lenda í sjálfu ófriðarbálinu að vér virðumst yfirleitt eiga svo erfitt með að *skilja* ástandið og timana, sem nú eru að skella á oss. Það er eins og oss finnist það hróplegt ranglæti ef gerðar eru einhverjar fyrirbyggjandi ráðstafanir, sem að einhverju leyti taka fram fyrir hendur einstaklinganna. Menn heyra varla annað en óánægju með hvað, sem er gert. Og það lítur svo út sem hver æsi annan upp með nýjum og nýjum kvíksögum.

Hér verður að taka í taumana og breyta til. Við verðum að skilja það að þær ráðstafanir sem nú eru gerðar ofan frá Alþingi og niður að minstu sveitarstjórnunum, þær eru ekki gerðar að gamni sinu. Landsstjórn, bæjarsstjórnir og sveitarfélög *leika* sér ekki að því að taka ógrynni ljárá að láni upp á einhverja vætanlega framtíð, það er bláköld lífsnauðsyn, sem setur okkur stólinn fyrir dyrnar, það er eina sjáanlega ráðið, til að geta lífað nánustu framtíðina, næstu missirin.

Við konurnar verðum nú að leggja okkar bestu krafla fram. Við, sem erum svo vanar, margar hverjar að verða að velta hverjum eyrinum í lófanum ádur en við látum hann, til þess að reikna út hvað

við getum mest fengið fyrir hann, við verðum nú að leggja okkur í bleyti með að finna góð ráð til að spara.

Við vitum allar að það má spara á ýmsa vegu, það má spara eyririnn en fleygja krónunni. En það má líka spara, svo að miklu gagni komi, og lifa þó sæmilega góðu lífi. Það eru aðallega smámunirnir sem þarf að gefa gætur að.

Við eignum að hjálpast allar að. Fyrst og fremst verðum við að reyna að gera okkur ljóst *hvernig ástandið er*. Og svo að hjálpast að bæði konur og karlar að komast fram úr því.

Í fyrirlestri sem ein af merkustu konum Kaupmannahafnar hélt i veturn sem leið, einmitt um þetta efni, sagði hún: »Sparnaður er borgaralegt mál og borgaraleg skylda. Hún sagði að nú krefðust bæði landsstjórn, bæjarstjórn og allir leiðandi menn þess að *allir* slægju af kröfunum. Þetta væri ekki gert að gamni sínu. *Allir* auðugir og fátaekir, æðri og lægri yrðu að skilja að framhjá þessu *yrði ekki* komist. Peningar hjálpuðu ekkert, þegar *ekkert væri að fá keypt*. Einkum ætti þetta við eldsneyti og ljós.

Hagstofustjórinna ritlaði grein um húsljórnarmálin og húsmæðurnar. Hann sagði að i Danmörku væru 650,000 heimili. Ef unt væri nú að kenna húsmæðrunum að spara 10% af heimiliskostnaðinum. Þá væru þar sparaðar 8 miljónir króna fyrir hina litlu Danmörku. — Það væru smámunirnir, sem yrði að gefa gætur að. Menn yrðu með einlægum föstum vilja að hjálpast allir að i því. Og einn af stærstu sparnaðar smámununum, sem *allir fyrirlesararnir* beftu á, var að nota *heykassana* til matarsuðu.

Rafmagnsstjórinna hélt fyrirlestur um hvernig nota skyldi rafmagn og gas, til að spara það sem mest. Hvaða lampa nota ætti og hvernig ætti með þá að fara. Það ætti að spara ljósmagnið. Hafa ekki eins bjart og vart væri — til að spara kolin, sem litil væru og afardýr. Sama væri með steinolið. Það ætti að hafa lampana vel hreina og

minni brennara en vart væri. Óforsvaranlegt að eyða um of hinu dýra ljósmeti, sem ómógulegt væri nær því að fá.

Hitaleiðsluverkfræðingurinn sagði að hitann mætti spara á 10 liðum: að takmarka tölum upphitaðra herbergja í húsum, að ráðfæra sig við þá sem byggju neðan undir og við hliðina þannig, að upphituðu herbergin lægju hvert við hliðina á öðru og hvert undir öðru, að nota heldur koks og antresit til brenslu en kol, af því hitaesni þeirra notaðist 10—20% betur í venjulegum magazínofnum en kolanna, að nota alt rusl og úrgang frá húsinu og pappírsrusl sem unt væri, til brenslu, einkum mó og mómylsnu, sem væri ágæt blönduð saman við koks. Þetta væri sérstaklega gott eldsneyti í herbergi sem litið þyrfti að hita upp og til að halda við hita í herbergi. Sót yrði að hreinsa strax úr ofnum þótt þeir drægju, því það dragi úr hitanum þegar það settist í pipurnar og ofninn, að halda eldinum við í ofnum á nótturnni lika. Það borgaði sig betur upp á hitaeyðsluna, að þau herbergi sem allan daginn væru hituð upp kólnuðu ekki á nótturnum, að lofta herbergin ekki ofmikið út, haga sér með það eftir vindstöðunni, lofta heldur stutta stund móti *vindi*, það herbergi, sem búið væri í, en undan *vindi* það herbergi, sem lægi að upphitaða herberginu, að hafa ventilinn á ofninummátulega opinn og mátulega stóran, að hafa sem minstan gölfkulda, og loks, að hafa 10—20 prósent kaldara inni en vart væri, t. d. ef venjulegt væri að hafa hitann 18—20° Cels., þá að lækka hann í 16—18°. Ef menn þyldu það ekki þá að vera meira klæddur.

Samskonar sparnaðarfyrirlestrar voru haldnir um matreiðslu af færstu húsljórnarkenslukonum sem bjuggn til ýmsa rétti fyrir augum áhorfendanna. Lögðu þær áherslu á að nota ýmsan gamlan þjóðlegan rétt, en spara kjöt og smjör, sykur o. fl. Siðast en ekki síst lögðu þær húsmæðrum þeim, sem ættu dætur, á hjarta, að spara sér að halda vinnukonu, því það

væri stærsti sparnaðurinn, láta dætur sínar gera verkin og gjalda þeim svo hið háa vinnukonukaup.

Lika fyrirlestra þurfum við að fá hér, sniðna eftir okkar ástæðum, ásamt sýningarkenslu hvernig við getum sparað mest í heimilisfærslu okkar. Kvenréttindafélagið hefir sent Bjargráðaneftnd Alþingis erindi um að nauðsynlegt væri að fá slika fræðslu bæði fyrirlestra og dýrtiðarmatarnámskeið, og hefir nefndin tekið tillögur þessar til greina, og lagt til að svo yrði gert. Á hún þakkir miklar skilið fyrir hvernig hún hefir tekið því mál, og er vonandi að þing og landsstjórn fari eftir tillögum hennar.

Þjóðfélagsstofnanir i New York fylki i Ameriku.

I.

Í sambandi við hinn alkunna Columbia háskóla, er Teachers College, þar sem kennaraefni og kenslukvenna fá tækifæri til að afla sér viðtækrar og yfirgripsmikillar mentunar. Í þessari kenslustofnun er einnig deild, sem er sérstaklega til þess að menta og fullkomna útlærðar hjúkrunarkonur, þar eru góð námskeið handa þeim hjúkrunarkonum, sem ætla sér að verða yfirhjúkrunarkonur, eða kenslukonur við sjúkrahjúkrunarskóla, eða þeim, sem ætla að taka einhverja sérstaka grein af þjóðfélagslegri starfsemi að lífsstarfi.

Undir þessi námskeið heyra einnig heimsóknir og skoðanir almennra þjóðfélagslegra stofnana í New York og nágrenninu. Einni slikri skoðun og heimsókn skal hér lýst frá barnaheimilinu „Hastings heimili handa munaðarlausum börnum“ (Orphanage Hastings on Hudson, New York), sem er í smábæ i nánd við borgina New York.

Menn ganga fallega skógargötu upp á hæðina, sem heimili þetta er bygt á. Útsýnið héðan var dýrðlegt yfir Hudsonfljótið, græna skóga, engi og aldingarða. Frammi fyrir mönnum er reisuleg tvilyft bygging og nokkrar

minni byggingar í „villu“-stil með ágætum leikvelli, sem fullur var af glöðum, leikandi börnum. Alt er vafið grænu grasi, og umkringt blaðrikum, hlýlegum trjám.

Hastings heimili handa munaðarlausum börnum, er eign sérstaks félags, og er rekið algerlega fyrir einstakra manna fé. Þessi stofnun er orðin hundrað ára gömul. En alt hennar núverandi fyrirkomulag er skapað af hinum núverandi forstöðumanni, dr. phil. Reeder og konu hans.

„Þetta er enginn stofnun, heldur heimili og skóli“, hefir alkunnur amerískur mannvínur sagt um barnaheimili Reeders, og er hann þó ákveðinn óvinur allra venjulegra uppeldisstofnana. En þenna vitnisburð bera allir, sem skoða þetta heimili. Hér fá börn uppeldi og skólafræðslu, og það sem meira er um vert: uppeldið og skólafræðslan er sniðin eftir hvers eins persónulega skapferli og hæfileikum, með sérstöku tilliti til að gera úr þeim sjálfstæða og nýta þjóðfélagsmeðlimi, sem geti strax á unga aldri séð um sig sjálfir. Að þessi góði árangur verður af uppeldinu, er fyrst og fremst að þakka dr. Reeders og Mrs. Reeders miklu hæfileikum til að stjórna æskulýðnum og skilja hann, reynslu þeirra (þau hafa alið upp mörg börn), starfsþreki, áhuga og ágætu fordæmi, ásamt mjög góðum fjárhag stofnunarinnar, og ýmsum öðrum hagkvæmum ytri ástæðum.

Stjórn heimilisins, eða stofnunarinnar, situr í New York. Hún tekur á móti heilbrigðum munaðarlausum börnum, sem eru innan 10 ára aldurs. Inntökuskilyrðið er að þau fái að vera undir umsjón félagsins þar til þau séu fullra 18 ára. En batni fjárhagur eða ástæður vandamanna barnsins þannig á þeim tíma, að þeir geti séð um það, og tekið að sér ábyrgðina á uppeldi þess, þá fær barnið fyrri að fara til þeirra. Annars er það alið upp þangað til það getur sjálfst séð um sig og unnið fyrir sér. Stúlkurnar alast upp, þangað til þær eru fullra 18 ára. Drengir, sem ekki vilja ganga á hærri skóla, fá burtfararleyfi frá Heimilinu 15—18 ára gamlir til að fara í vist með vissum skilyrðum. Þessum skilyrðum geta báðir hlutaðeigendur

sagt upp, og fer þá drengurinn aftur heim. Við þessa stofnun er fylgt „skylduliðs“-reglunni (Cottage system). Þannig að á hverju heimili eru 20—25 börn og ein húsmóðir. Börnin eru bæði drengir og stúlkur frá 2ja ára aldrí og upp í 18 ár, og býr þannig hver húsmóðir með sinu skylduliði í einni af hinnum ofannefndu „villa“-byggingum. Á hverju heimilanna eru skemtileg og björt svefnherbergi og baðherbergi á efri hæðinni, en á neðri hæðinni er matsalurinn, eldhúsíð, bókaherbergið og setustofan eða samkomusalurinn. Alt er þetta fallega og smekklega, en þó látlauast útbúið. Það er *heimili* í raun og veru. Heimaverkunum er skift milli eldri barnána, þau hafa öll sinum smáu skyldustörfum að gegna. En þar er einnig launað vinnufólk. Oft fá eldri börnin að gera störf vinnufólksins gegn fastsettum launum fyrir þau. Húsmóðirin, „the Cottage mother“, stjórnar hverju heimili.

Maturinn er tilbúinn á hverju heimili handa því sérstaklega, en efnid í hann er tekið af sameiginlegum matarforða allrar stofnuharinnar.

Ritgerð sú sem hér fer á eftir, er útdráttur úr fyrirlestri, sem hitaleiðsluverkfraðingur Jess Jensen hélt í Höfn í vetur. Pótt margar húsmæður viti margt, sem i honum er, þá er þar þó einnig ýmislegt, sem alþýðu manna mun ekki kunnugt, en er þó nauðsynlegt að bera skyn á.

Hvernig getum við sparað steinoliuna?

Fyrst og fremst með því, að velja rétta tegund af steinoliu, ef hún er til. »Water white« er bezt. »Standard white« er ágæt í oliuofna og oliuvélar. Þá er »Sunlight«, hún er lökust, en þó ágæt í steinoliuofna og steinoliuel davélar.

»En hvernig fæst núna nógum mikil steinolia?« munu margir segja. Það er mjög erfitt og dýrt, og allir steinoliunotendur verða að hafa það hugfast, að sem stendur má enginn eyða meiru en helmingnum móti því, sem hann eyddi á jaðn löngum tíma í fyrra. Menn breyta gagnstætt samborgaralegum og þjóðfélagslsgum hugsjónum ef menn reyna að ná sér í meira en leyft er að hver einn megi fá.

Undir núverandi kringumstæðum verður að spara steinoliuna sem unt er. Við verðum því að útvega okkur sparsama brennara á lampana okkar, ef við höfum ekki haft þá áður.

Dýrir og ódýrir lampar.

Öllum er auðsætt að stór brennari eyðir meiri steinoliu en litill brennari. Viða eru notaðir óparslega stórir brennarar með dreifara.

Almennur 14 linu hringbrennari gefur 16—17 normalljós og þetta er nægilegt vinnuljós. En nú eru oft notaðir 20 linu brennarar, og enn pá stærri. Einn 20 lina brennari eyðir hæglega meira en potti af oliu á einni kvöldvöku. Hér er mælirinn á eyðslunni:

Fjórtán linu brennari eyðir 44 gr. af oliu á klst.

18 linu brennari (26 normalljós) eyðir 68 gr. á klst.

24 linu brennari (36 normalljós) eyðir 101 gr. á klst.

Einn liter af steinoliu er 800 gr. á þyngd. Ódýrar tegundir osurlitið meira.

Pessi reikningur byggist á því, að brennarinn sé algerlega hreinn. Eyði lampinn meiru, þá verður að aðgæta brennarann og hreinsa. Ef það dugar ekki, þá verður að skifta um brennara.

Steinolian verður að geymast í tilluktum ilátum. Það er bæði ósparsamt að láta hana gufa upp og getur valdið sprengingum.

Dagleg hreinsun lampans.

Mörgum húsmæðrum leiðist að hreinsa lampana sina. En eigi þeir að loga vel og vera drjúgir, þá má ekki fela hreinsun þeirra nema fullkomlega áreiðanlegu fólk. Og menni eiga, sem alkunnugt er, að trúá sjálfsum sér bezt.

Glösin.

Fyrst og fremst ætti að hreinsa lampana strax á morgnana. Ef eitthvað bilar í þeim, eða glas springur, þá geta búðir verið lokaðar, ef það er ekki gert fyr en á að fara að kveikja á þeim. Ný glös parf vandlega að velja, ef þau gömlu springa. Það er ekki nóg að glasið sitji rétt í kransinum, heldur parf lampinn einmitt að fá sitt rétta glas, eftir því, sem á við brennarann. Beint, mjótt glas, sem kemur í stadið fyrir vilt glas, getur valvið stöðugu lampaósi, og minkað birtuna að miklum mun.

Brennarinn.

Hann verður að hreinsast vandlega utan og innan á hverjum einasta degi. Útgufunin setur tilhuhóð á málminn, svo þegar brennarinn hitnar, þá veldar það vondri lykt. Vandlega skal gæta að því, að loftgötin í brennaranaum séu hrein og opin.

Kveikurinn.

Pað er með kveikinn eins og með glasið. Íver brennari þarf sinn sérstaka kveik. Pótt ekki vanti nema 1—2 millim. til þess að kveikurinn falli alveg í hringinn, þá verður birtan verri og olian eyðist meira.

A þessum tínum er erfitt að fá góða lampakveiki. Peir eru bestir úr mjúkri bólmull. Menn eiga jafnan að velja mykstu kveikina af peim, sem er að fá. Kveikurinn verður að vera fullkomlega þur, þegar hann er settur í lampann. Annars má purka hann nálægt ofni. Hann verður að ligga 2 klst. í steinoliu ádur en kveikt er. Ekki má hann vera svo langnr að hann snúist í lýkkju í botninum. Pað getur gert ólag á skrúsinguna.

Efsta kveikbrúnin verður að vera jöfn og alveg hrein. Menn ættu helst ekki að klippa kveikinn að ofan, því pað er erfitt að klippa hann alveg beinan. En ef hann er rétt skrúfaður í, þá er lafhægt að halda honum beinum og hreinum, með því að perra hann daglega með léresti eða pappír. En þegar pað brenda er perrað af, þá verður að aðgæta að pað falli ekki ofan í brennarann, því pað gæti stoppað loftgölin, og þá logar lampinn illa og gerir ill loft.

Þegar kveikurinn fer að verða hardur, svo hann dregur oliuna illa upp, þá verður að fá nýjan kveik.

Ef logadreifari er að óþörfu í lampa, eða hann á ekki við brennarann, þá veldur pað oliueyðslu, lélegu ljósi og stöðugum glasareprengingum.

Að eins sérfræðingar pekkja hvaða logadreifarar eiga við hvern brennara.

Lampi með ljósi.

Ádur en látið er á lampann og kveikt er á honum, verður jafnan að aðgæta hvort hann er hreinn sjálfur, og hvort skrúfan er í lagi.

Lampar með pykkum kveik og viðu belgglasi eyða meiri og eru dýraslir að nota. Stór nýtizku brennari má ekki eyða meiri oliu en hér er sagt að framan. Og pað læst að eins með estirfylgjandi reglum:

Pað er að hættulegt að láta oliu á logandi lampa. Aldrei má láta lampann alveg fullan, því lítið bil með lofti í ofan yfir oliunni, hesir pýðingu fyrir lostrásina í lampanum. Auk þess er þá hætt við að olian ýrist og gufi upp með skrúfunni, og renni svo niður um oliugeymirinn.

Ekkert annað en hrein steinolia má komast í lampann. Ef óhreinindi komast á botninn verður að hreinsa þau þegar burtu, annars dregur kveikurinn þau upp í sig. Hægast er að

láta á lampann með trekt og sia oliuna á gisid hreint lérest.

Olian verður að vera tárhrein, annars getur orðið sprenging.

Lampaglasið má ekki vera kalt þegar kveikt er, og kveikurinn aldrei skrúfaður alveg upp strax. Loftið í brennarana og glasini verður að hitna fyrst í 2—3 minútur, svo má skrúfa kveikinn upp. Þá verður að gæta að því, að ljósið hækkar oft af sjálfu sér. Þegar lampinn hesir logað lengi í herbergi, sem ekki hesir góða lostrás þá lækkar loginn eftir stundarkorn og loftið verður þungt inni. Súrefnið í loftinu er þá að protum komið. Þá verður að opna glugga eða sjá á annan hátt fyrir nýrr lostrás.

„Skrúfaðu lampann niður“.

Pað er algerlega skakt að halda að olian sparist nokkuð með því að skrúfa lampann niður að hálfs leyti. Alleiðingin verður sú, að kveikurinn brennur fyrri en venjulega, af því að skarið stækkar, við pað kemur vont loft og ólykt í tilbót, en alls ekkert sparast. Olian, sem kveikurinn sýgur upp, brennur ekki, en fyllir herbergið með skaðlegri gufu.

Barnið.

(Þýtti).

»Hún skal sofa hérna«, sagði fróken Inga glaðlega — hún getur legið inni í minu herbergi. Nei, sko hvernig augun leggjast astur. Hún er áreiðanlega pað þegasta barn, sem til er, fyrst hún grætur ekki pótt hún sé syfjuð. Komdu, við skulum leggja hana þangað inne.«

Inni í stóra salnum vakti ljósakrónan snöggyast athygli barnsins með sinum skrautlegu litbreytingum á veggnum, þegar sólargeislarnir brotnuðu í glerflötunum, og hún fálfmaði snöggyast eftir þessum fallegu röndum, sem hún ætlar að að grípa. En brátt fél hófuðið astur ofan á öxl móðurinnar, og munnurinn kipradist saman eins og til að gráta. Fróken Inga flýtti sér því að taka rauðu silkiábreyduna ofan af rúminu sinu, og búa um barnið á legubekknum, svo að alt væri svo hlýlegt og mjúkt og notalegt fyrir lítila barnið eins og unt væri. Barnið dró nokkuð djúp andartök, hálf-sofandi, eins og hún nyli sérlegrar velliðunar, faldi svo höfuðið í mjúka svæflinum, og var þegar steinsofnud. — »Farðu nú fram í eldhúsið, Anna, til hennar Sofi, eg skal gæta að Elsu«, sagði fróken Inga. — Anna fór þegar út.